

АНАЛИЗ

Развитие на новото европейско законодателство за хуманно отношение към животните и отражение върху животновъдството в България

1. Въведение

Като част от своята стратегия „От фермата до трапезата“¹ за справедлива, здравословна и екологична хранителна система, Европейска комисия пое ангажимент (2020 г.) да предложи преразглеждане на законодателството за хуманно отношение към животните, включително за транспортирането и отглеждането във ферми². Законодателството бе подложено на проверка за пригодност, приключила през септември 2022 г. Резултатите от нея, представени в работен документ на службите на Комисията³, потвърждават необходимостта от преразглеждане и модернизиране на законодателството на ЕС за хуманно отношение към животните и осигуряват добра основа за това преразглеждане⁴.

Европейската комисия ще преразгледа правилата на ЕС за хуманно отношение към животните в четири основни области:

- на ниво ферма;
- по време на транспортиране;
- при клане и

¹ Стратегия на ЕС „От фермата до трапезата“; https://food.ec.europa.eu/horizontal-topics/farm-fork-strategy_bg

² Преразглеждане на законодателството на ЕС в областта на хуманното отношение към животните – https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/evaluations-and-impact-assessment/revision-eu-animal-welfare-legislation_en?prefLang=bg&etrans=bg

³ Commission Staff Working Document Fitness Check of the EU Animal Welfare legislation
https://food.ec.europa.eu/system/files/2022-10/aw_eval_revision_swd_2022-328_en.pdf

⁴ Вижте повече информация за преразглеждането: https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/evaluations-and-impact-assessment/revision-animal-welfare-legislation_bg

- **етикетиране**
- **кучета и котки – за първи път влизат в обхвата на европейското законодателство.**

На 10 юни 2021 г. Европейският парламент прие резолюция относно европейската гражданска инициатива „Край на епохата на клетките“⁵, иницирана от Compassion in World Farming и подкрепена от 130 организации за защита на животните от целия Европейски съюз, включително и от български неправителствени организации за защита на животните.

В отговор на гражданската инициатива „Край на епохата на клетките“ Европейската комисия се ангажира да представи до края на 2023 г. законодателно предложение за постепенно премахване на клетките в животновъдството, завършващо с пълна забрана на използването на системи от клетки за всички животни, споменати в рамките на инициативата.

Стремежът за преглед на правилата за хуманно отношение към животните във фермите е преди всичко отговор на обществените опасения относно използването на клетки за определени животни и убиването на мъжки еднодневни пилета в яйценосното направление.

Беше заявено, че предложението на Комисията ще се отнася по-специално до:

- **животните, които вече са обхванати от законодателството: кокошки носачки, свине майки и телета;**
- **други животни, споменати в рамките на европейската гражданска инициатива: зайци, ярки, носачки за разплод, родителски стада бройлери за разплод, пъдпъдъци, патици и гъски.**

Проектът за реформа на законодателството за хуманно отношение към **животните във фермите** ще обхваща няколко горещо обсъждани въпроса:

- Постепенно премахване на клетките и системите за силно ограничаване на животните. В клетки в ЕС все още се отглеждат засяга кокошки носачки, прасета, телета, ярки, пилета за месо, кокошки за разплод, зайци, патици, гъски и пъдпъдъци;
- Забрана на унищожаването на еднодневни мъжки пилета, които все още се смилат живи, защото се считат за неикономични. Това засяга и мъжките патета и е забранено само във Франция и Германия. Някои търговци на дребно, като Coop Italia, предприемат доброволни контрамерки от 2019 г. насам;
- Мониторинг на хуманното отношение към животните в стопанствата на ЕС чрез цифрови инструменти, по-специално в отглеждането на птици, свине, говеда и зайци;
- Разширяване на стандартите на ЕС за хуманно отношение към животински продукти, внесени извън ЕС, което настоящото законодателство (пет директиви на ЕС) не разглежда.

До момента Комисията предложи Регламента относно защитата на животните по време на транспортиране (на финален етап на одобрение) и предложение за първия Регламент на ЕС относно хуманно отношение към котките и кучетата и проследимостта им (също на финален етап на одобрение).

Очакваше се ЕК да излезе със законодателно предложение за животните във фермите през втората половина на 2023 г., но през 2024 г. Комисията посочи, че пълният преглед на законодателството вероятно ще продължи и след първоначално планирания срок.

⁵ 2018 г. Европейска гражданска инициатива (ECI) за забрана на използването на клетки за патици и гъски, и за други видове животни, отглеждани във ферми: „Край на ерата на клетките“ https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2018/000004_bg ; https://europa.eu/citizens-initiative/initiatives/details/2018/000004/end-cage-age_bg;

2. Законодателен контекст

В прегледа на законодателството ще влязат директивата за защита на животните, отглеждани за селскостопански цели, четири директиви, определящи минимални стандарти за защита на кокошки носачки, бройлери, свине и телета, както и регламенти за защита на животните по време на транспортирането и умъртвяването.

За всички селскостопански животни: Директива 98/58/ЕО на Съвета от 20 юли 1998 година относно защитата на животни, отглеждани за селскостопански цели (*ОВ L 221, 8.8.1998 г., стр. 23–27*)

Директива 98/58/ЕО на Съвета определя минимални стандарти за защита на всички селскостопански животни. Това включва условията, при които животните трябва да се развъждат или отглеждат, като се вземат предвид техните нужди въз основа на опит и научни знания. Тя обхваща свободата на движение на животните, настаняването в сградите, храната и водата, както и процедурите за развъждане. Включва и въпроси, свързани с управлението на фермите, като например персонал, инспекции и водене на документация.

Бройлери: Директива 2007/43/ЕО на Съвета от 28 юни 2007 година за определяне на минимални правила за защита на пилетата, отглеждани за производство на месо (*ОВ L 182, 12.7.2007 г., стр. 19–28*)

Телета: Директива 2008/119/ЕО на Съвета от 18 декември 2008 година за определяне на минимални стандарти за защита на телетата (*ОВ L 10, 15.1.2009 г., стр. 7–13*)

Кокошки носачки: Директива 1999/74/ЕО на Съвета от 19 юли 1999 година за установяване на минимални изисквания за защитата на кокошки носачки (*ОВ L 203, 3.8.1999 г., стр. 53–57*)

Свине: Директива 2008/120/ЕО на Съвета от 18 декември 2008 година относно определяне на минималните стандарти за защита на свинете (*ОВ L 47, 18.2.2009 г., стр. 5–13*)

Транспорт: Регламент (ЕО) № 1/2005 на Съвета от 22 декември 2004 година относно защитата на животните по време на транспортиране и свързаните с това операции и за изменение на Директиви 64/432/ЕИО и 93/119/ЕО и Регламент (ЕО) № 1255/97 (*ОВ L 3, 5.1.2005 г., стр. 1–44*);

Клане: Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване (*ОВ L 303, 18.11.2009 г., стр. 1–30*)

3. Хронологията до момента накратко

Текущият преглед на законодателството включва оценка на съществуващите закони чрез проверка за пригодност, включване на нови научни доказателства от Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ, EFSA) и отчитане на обществения принос и препоръките от Европейската гражданска инициатива (ECI).

Досега ЕК направи законодателни предложения за актуализиране на правилата за **транспортиране на животни и създаване на първия регламент на ЕС за хуманно отношение към котките и кучетата**, като графикът за пълния законодателен пакет от цялостния преглед се простира в бъдеще, потенциално с приоритет върху забраната на клетките.

Ключови етапи в процеса на преглед

2020 г.: Европейската комисия стартира процес за актуализиране и модернизиране на законодателството на ЕС за хуманно отношение към животните, обявявайки намерението си като част от стратегията „От фермата до трапезата“.

2021 г.: Комисията отговори положително на Европейската гражданска инициатива (ECI) „Край на ерата на клетките“, като обяви планове за предлагане на законодателство за забрана на клетките за определени видове.

2022 г.: Комисията публикува резултатите от проверка за пригодност на съществуващото законодателство за хуманно отношение към животните⁶.

2023 г.: Прието е предложение за актуализиране на Регламента относно защитата на животните по време на транспортиране, като се акцентира върху ограничаване на времето за пътуване, увеличаване на почивките и подобряване на условията.

Прието е предложение за първия Регламент на ЕС относно хуманно отношение към котките и кучетата и проследимостта им.

Очакваше се ЕК да излезе със законодателно предложение за животните във фермите през втората половина на 2023 г.

2024 г.: Комисията посочи, че пълният преглед на законодателството за хуманно отношение към животните във фермите вероятно ще продължи и след първоначално планирания срок до края на 2023 г.

Поет е ангажимент за осъществяване на някои реформи в областта на хуманното отношение към животните във фермите през 2026 г., като се дава приоритет на забраната за отглеждане в клетки, в отговор на натиск от страна на членовете на Европейския парламент и някои държави членки.

Юли 2025 г.: Приключи първият етап от обществена консултация относно всеобхватна реформа на законодателството за хуманно отношение към животните във фермите, като бяха получени близо 700 коментара, показващи различни мнения между неправителствените организации и заинтересованите страни от индустрията.

До 12 декември 2025 г. протича вторият етап от обществената консултация (след поканата за представяне на доказателства през юли 2025 г.) и вече публикува въпросник⁷, за да събере мнения относно това дали правилата трябва да се променят, включително дали правилата на ЕС трябва да се прилагат за вносни продукти.

4. Европейският орган за безопасност на храните в подкрепа на преразглеждането на законодателството на ЕС за хуманно отношение към животните

За животните във фермите Комисията поиска от ЕОБХ (Европейския орган за безопасност на храните) да допълни наличните научни данни, за да бъдат определени необходимите условия за забраната за използване на клетки.

Становищата на ЕОБХ ще осигурят научна основа в подкрепа на текущото преразглеждане на законодателството на Европейския съюз (ЕС) за хуманно отношение към животните⁸.

Хронология на научните становища на ЕОБХ до момента: ЕОБХ публикува

⁶ Commission Staff Working Document Fitness Check of the EU Animal Welfare legislation
https://food.ec.europa.eu/system/files/2022-10/aw_eval_revision_swd_2022-328_en.pdf

⁷ Въпросник от обществената консултация: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14671-On-farm-animal-welfare-for-certain-animals-modernisation-of-EU-legislation/public-consultation_en

⁸ https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/evaluations-and-impact-assessment/revision-animal-welfare-legislation_en

- На 10 август 2022 г. – Научно становище за хуманното отношение при отглеждане на свине⁹, както и пет становища относно хуманното отношение към отглежданите животни по време на транспортиране¹⁰.
- През 2023 г. – становища за благосъстоянието на кокошки носачки, бройлери и телета.¹¹
- На 16 май 2023 г. – нови 2 оценки, обхващащи хуманното отношение към отглежданите във ферми млекодайки говеда, патици, гъски и пъдпъдъци.
- През юли 2025 г.
 - становище за хуманно отношение към говедата за месо¹²
 - становище за хуманно отношение към американските норки, червените и арктическите лисици, енотовидните кучета и чинчилите, отглеждани за производство на ценна кожа¹³

В резюме на български език можете да разгледате Становищата на ЕОБХ в публикациите на ЦОРХВ на следните адреси:

Нови становища на ЕОБХ за хуманно отношение към животните 2022 – 2023 г.: свине, кокошки носачки, бройлери и телета и транспорт <https://l8.nu/tqmG> и

Нови становища на ЕОБХ за хуманно отношение към животните – млекодайки говеда и патици, гъски и пъдпъдъци във фермите 2023 г. <https://l8.nu/s2Vk>

5. Защо благосъстоянието на животните е толкова важно?

- Безопасността на хранителната верига е пряко свързана с хуманното отношение към животните, особено тези, отглеждани за производство на храни, поради тесните връзки между благосъстоянието на животните, здравето на животните и болестите, пренасяни чрез храни.
- Стресовите фактори и лошото благосъстояние могат да доведат до повишена чувствителност към трансмисивни болести сред животните.
- Добрите практики за хуманно отношение към животните не само намаляват ненужното страдание, но и помагат животните да бъдат по-здрави. (ЕОБХ)
- Стремешът за преглед на правилата за хуманно отношение към животните във фермите е преди всичко отговор на обществените опасения относно използването на клетки за определени животни и убиването на мъжки еднодневни пилета в яйценосното направление.

⁹ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7421>

¹⁰ <https://www.efsa.europa.eu/en/news/more-space-lower-temperatures-shorter-journeys-efsa-recommendations-improve-animal-welfare>

¹¹ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/7896>; <https://www.efsa.europa.eu/en/news/efsa-alternatives-cages-recommended-improve-broiler-and-hen-welfare#links-to-science>

¹² <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/9518>

¹³ <https://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/pub/9519>

6. Предложени преразглеждания на правилата на ЕС за хуманно отношение към животните във фермите, включително за внос: Текущо състояние

Комисията възнамеряваше да публикува предложения за преразглеждане на правилата на ЕС за хуманно отношение към животните във фермите, по-специално по отношение на използването на клетки (за **кокошки носачки, прасета, телета, ярки, бройлери за разплод, носачки за разплод, зайци, патици, гъски и пъдпъдъци**) и клането на **мъжки едnodневни пилета в сектора на кокошките носачки** до третото тримесечие на 2023 г., но този срок се промени.

Очаква се обсъжданията на тези предложения от Европейския парламент и Съвета на ЕС да отнемат около 3 години. **Европейската комисия има за цел да проведе консултации през 2025 г. и да представи предложение за нови правила през 2026 г.**

Очаква се предложенията да включват дълги преходни периоди, които ще позволят на операторите да се адаптират към новите правила.

Защо?

Проверката за пригодност на законодателството на ЕС за хуманно отношение към животните¹⁴, извършена от Европейската комисия (2022 г.), заключи, че то вече не е подходящо за целта. Законодателството вече не е съобразено с обществените и етичните очаквания, както ясно се вижда от европейската гражданска инициатива „Край на ерата на клетките“.

Хуманното отношение към животните е една от приоритетните области за действие, определени и във **Визията на ЕС за селското стопанство и храните 2025 – 2029 г.**¹⁵ По-специално, Комисията подчертава значението на поддържането на лоялна конкуренция между вносните продукти и тези, произведени в ЕС.

Визия на ЕС за селското стопанство и храните 2025 – 2029 г.

Съобщението на Европейската комисия („Визията“) определя пътна карта за дейностите на Европейския съюз (ЕС) за периода 2025 – 2029 г. Тя има за цел да насочва и съгласува разработването на политики по стратегически въпроси за селското стопанство и храните.

Визията определя следните четири приоритетни области за интервенции на ЕС:

¹⁴ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT FITNESS CHECK of the EU Animal Welfare legislation https://food.ec.europa.eu/document/download/b9cc1000-c978-4895-8e9b-c2e1296adbfe_en?filename=aw_eval_revision_swd_2022-328_en.pdf

¹⁵ Communication from the Commission to the European parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A Vision for Agriculture and Food Shaping together an attractive farming and agri-food sector for future generations <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52025DC0075>; <https://agrinfo.eu/book-of-reports/eu-vision-for-agriculture-and-food-20252029/>

- Превръщане на хранително-вкусовата промишленост в привлекателен и предвидим сектор, който осигурява справедлив стандарт на живот и използва нови възможности за доходи.
- Осигуряване на конкурентоспособността и устойчивостта на хранително-вкусовата промишленост.
- Осигуряване на приноса на хранително-вкусовата промишленост за опазване на здрави почви, чиста вода и въздух, както и за защита и възстановяване на биоразнообразието.
- Оценяване на храната и насърчаване на справедливи условия на живот и труд в жизнени селски райони.

Визията се фокусира предимно върху земеделските производители в ЕС и как да се гарантира, че те получават достатъчни приходи и правилната публична финансова подкрепа. Но има и силен акцент върху конкурентоспособността на хранителния сектор на ЕС спрямо вноса на храни. Визията обявява по-нататъшна оценка на това дали хранителният сектор на ЕС е в неизгодно положение от вноса на храни поради по-строгите правила на ЕС, по-специално по отношение на пестицидите и хуманното отношение към животните. Предвижда се и засилване на контрола върху вноса. ЕС ще продължи да участва в глобално и двустранно сътрудничество, за да работи за постигане на глобални стандарти.

Документът също така потвърждава ангажимента на ЕС за постигане на Целите за устойчиво развитие до 2030 г. и за справяне с глобалните предизвикателства. ЕС ще продължи да засилва партньорствата и сътрудничеството с международни организации за разработване на иновативни решения.

Етап Обществена консултация

През 2025 г. Европейската комисия започна обществени консултации по прегледа на законодателството с правилата за хуманно отношение към животните в стопанствата – през юли 2025 г. отправи покана за представяне на доказателства, а от септември – провежда втория етап от обществената консултация и публикува **въпросник**¹⁶, за да събере мнения относно това дали правилата трябва да се променят, включително дали правилата на ЕС трябва да се прилагат за вносни продукти.

Въпросникът има за цел по-специално да събере обратна връзка относно:

- видовете, които следва да се вземат предвид във връзка с постепенното премахване на клетките и възможните пречки за постигането на тези цели
- до каква степен правилата за хуманно отношение към животните в стопанствата следва да се прилагат за вноса в ЕС, по-специално за птици, яйца, свинско, телешко и говеждо месо, мляко, зайци и съответните им продукти.

Седем от въпросите са особено важни за страни извън ЕС, които изнасят за ЕС.

3–5: Постепенно премахване на клетките за определени категории животни: ЕС търси данни, които да помогнат да се определи за кои видове това трябва да се прилага; да се идентифицират основните пречки пред постигането на тези цели; и да се разбере какви подкрепящи мерки може да са необходими.

7–8: Разширяване на прилагането на мерките на ЕС към вносни животински продукти: кои продукти според заинтересованите страни трябва да бъдат обхванати (птици, яйца, свинско, телешко, говеждо месо, мляко, заешко месо и техните съответните продукти); и какви мерки

¹⁶ Въпросник от обществената консултация: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14671-On-farm-animal-welfare-for-certain-animals-modernisation-of-EU-legislation/public-consultation_en

биха могли да подпомогнат прехода към еквивалентни стандарти за хуманно отношение към животните в страни извън ЕС?

10: Определяне на показатели за хуманно отношение към животните (напр. за поведение, наранявания, смъртност): биха ли могли показателите да подобрят прилагането на правилата за хуманно отношение към животните или да подпомогнат сравнителния анализ или мониторинга?

11: Систематично убиване на мъжки еднодневни пилета в сектора на производството на яйца: колко спешно е да се откажем от тази практика?

Има възможност всички заинтересовани лица да отговорят на въпросника чрез уеб страницата „Изкажете мнение“¹⁷ на Европейската комисия до 12 декември 2025 г., като има възможности за предоставяне на по-широк принос и качване на файлове.

Заинтересовани страни

Тази обществена консултация е възможност за предоставяне на обратна връзка относно прегледа на Комисията за това как стандартите на ЕС за хуманно отношение към животните се прилагат към вносни продукти, в съответствие с международните правила.

Износителите на животински продукти за ЕС (**по-специално свинско месо, птици, телета, говеждо месо, яйца, мляко и съответните им продукти**) и други заинтересовани страни, имат възможност да отговорят чрез уеб страницата „Изкажете мнение“ на Европейската комисия до 12 декември 2025 г. Този принос може да определи стъпки, които биха могли да допринесат за подобряване на хуманното отношение към животните, или да определи потенциални предизвикателства за страните износителки при прилагането на правилата на ЕС.

Заинтересованите страни, които желаят да отговорят, трябва да бъдат регистрирани. Тези, които все още нямат акаунт,

- **първо ще трябва да създадат акаунт за вход в ЕС (Create an EU login account) на следния сайт:** https://sfc.ec.europa.eu/en/2007/how-create-eu-login-account-and-find-your-unique-identifier-commission-uid?language_content_entity=en,
- **след което да регистрират организацията си в регистъра за прозрачност:** https://transparency-register.europa.eu/search-register-or-update_en.

Какви са основните последици за страните износителки?

Правилата на ЕС относно хуманното отношение към животните в стопанствата понастоящем не се прилагат за вносни животни или животински продукти. Преразглеждане на настоящите правила след този преглед може да наложи нови изисквания на вносителите на тези продукти в ЕС.

¹⁷ въпросника чрез уеб страницата „Have Your Say“ („Изкажете мнение“) на Европейската комисия до 12 декември 2025 г. https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14671-On-farm-animal-welfare-for-certain-animals-modernisation-of-EU-legislation/public-consultation_en

7. Предложени преразглеждания на правилата на ЕС за хуманно отношение към животните по време на транспорт: Текущо състояние

На 7 декември 2023 г. Европейската комисия представи предложение за регламент относно защитата на животните по време на транспортиране – Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на животните по време на транспортиране и свързаните с него операции, за изменение на Регламент (ЕО) № 1255/97 на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1/2005 на Съвета¹⁸.

Доклад за оценка на въздействието беше публикуван заедно с това предложение на 7 декември 2023 г.

Този предложен регламент има за цел да засили съществуващите правила за хуманно отношение към животните по време на транспортиране. Докато настоящите правила (Регламент 1/2005) не се прилагат за живи животни, внесени в ЕС от държави извън ЕС, предложените правила ще се прилагат и за внесени животни.

Предложението на Европейската комисия определя подробни изисквания относно всички аспекти на хуманното отношение към животните по време на транспортиране, включително годността на животните за транспортиране, качеството и безопасността на превозните средства и оборудването, сроковете за пътувания, температурите, храненето и поенето, както и минимално допустимото пространство.

Предложените правила ще изискват от превозвачите на животни извън ЕС да кандидатстват за разрешение за транспортиране на животни. Компетентните органи извън ЕС ще бъдат задължени да удостоверят, че плановите за пътуване на животните отговарят на условия, които са поне еквивалентни на изискваните от предложения регламент.

Обратната връзка (обществената консултация) по това предложение е приключила на 12 април 2024 г.¹⁹

Подробно можете да се запознаете с новото предложение за Регламент за хуманно отношение към животните по време на транспортиране на следния линк: <https://short.bg/l/1935a>

Защо?

Многократните нарушения на съществуващите правила за хуманно отношение към животните (Регламент 1/2005) бяха широко отразени в медиите и доведоха до много обществени дебати. Както Европейският парламент, така и Съветът призоваха Комисията да преразгледа законодателството на ЕС. Комисията отговори с пътна карта за проверка на

¹⁸ Документ 52023PC0770 Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно защитата на животните по време на транспортиране и свързаните с това операции, за изменение на Регламент (ЕО) № 1255/97 на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1/2005 на Съвета COM/2023/770 final; <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=COM%3A2023%3A770%3AFIN>

¹⁹ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13613-Animal-welfare-protection-of-animals-during-transport_en

пригодността на законодателството за хуманно отношение към животните. Тя разглежда по-строгите стандарти за хуманно отношение към животните като една от устойчивите селскостопански практики, необходими за постигане на целите на стратегията „От фермата до трапезата“.

Хронология

Предложението на Комисията беше съобщено на Европейския парламент и Съвета (съзаконотатели) на 7 декември 2023 г. То ще бъде обсъдено и изменено преди приемането му от Европейския съвет (съставен от държавите членки на ЕС) и Европейския парламент. Ако институциите постигнат широко съгласие по предложението, този процес обикновено приключва в рамките на 18 месеца. Ако има значително разногласие, процесът може да продължи до 40 месеца.

Понастоящем при Датското председателство на ЕС (юли – декември 2025 г.) обсъжданията по текстовете продължават. **Засега се счита, че процесът няма да приключи най-рано до 2026 г.**

Изискванията на Регламента ще се прилагат 2 години след приемането и публикуването му, като е вероятно да има по-дълъг преходен период за определени изисквания.

Какво се променя и защо?

Европейската комисия предлага да се въведат по-строги правила за защита на животните по време на транспортиране от тези в настоящия Регламент 1/2005. Това ново предложение има за цел да засили тези изисквания и да разшири обхвата им, за да включи:

- **живи животни, внесени от държави извън ЕС (както и изнесени от ЕС)**
- **допълнителни видове като риби, главоноги (калмари, октоподи) и десетоноги²⁰ (ракообразни).**

Видове животни в обхвата

Овце, кози, коне, говеда, свине, домашни птици, зайци, елени, риби, главоноги (калмари, октоподи и др.), десетоноги (ракообразни).

Трябва да се отбележи, че предложението обхваща и износа към страни извън ЕС, както и вноса от трети страни в ЕС, и транспорта на котки и кучета.

Основни задължения

Основните задължения за транспортиране на животни от държави извън ЕС до ЕС в рамките на предложения регламент (членове 5 и 35) са следните.

За превозвачите на животни извън ЕС това би означавало:

- да кандидатстват в една държава членка на ЕС за разрешение, за да могат да транспортират животни до ЕС,
- да гарантират, че условията, при които се транспортират животните, са поне еквивалентни на посочените в регламента:
 - годността на животните за транспортиране,
 - качеството и безопасността на транспортните средства и оборудване,
 - времевите ограничения за пътуванията,
 - как животните трябва да бъдат хранени и поени,
 - пространството, предоставено на животните,

²⁰ Десетоногите са разред животни от клас Висши ракообразни. Разредът включва около 15 хиляди вида, сред които раци, омари и скариди.

- температурата на транспортните средства.

Превозвачите на животни трябва да имат разрешение от една държава членка на ЕС за транспортиране на животни до ЕС. Организаторът трябва да бъде представляван от юридическо лице в тази държава членка на ЕС: т.е. те трябва или да имат собствен офис в тази държава, или да упълномощят оператор или организация в тази държава да ги представлява. Те също така трябва да могат да докажат, че могат да изпълняват своите отговорности (чл. 14). От мястото на тръгване до местоназначението, превозвачите трябва да гарантират, че условията, при които се транспортират животните, са поне еквивалентни на посочените в Регламента. Разрешителните са валидни 5 години. За транспортиране на големи животни по шосе, железопътен транспорт или море се изисква допълнителен сертификат за одобрение (чл. 12, 13). Превозвачите трябва да попълнят дневник за пътуване в онлайн системата за сертифициране TRACES на ЕС, като посочат мястото, датата и часа на тръгване от държавата извън ЕС.

За страни извън ЕС, които изнасят живи животни за ЕС, предложените нови правила ще изискват от организаторите/превозвачите на животни да:

- регистрират бизнеса си в една държава членка на ЕС (няма нужда да кандидатства до няколко държави членки),
- да кандидатстват за разрешение за транспортиране на животните и, където е уместно, да кандидатстват за сертификати за одобряване на транспортните средства (пътни, железопътни или морски плавателни съдове)
- да гарантират, че условията са поне еквивалентни на посочените в новия регламент,
- да се подготвят за допълнителни административни отговорности, свързани с попълването на дневници за пътуване в TRACES,
- да организират обучението на всички отговорни лица, участващи в транспортирането на животни (гледачи, организатори, превозвачи, шофьори, придружители, служители по хуманно отношение към животните)
- да координират с местните компетентни органи сертифицирането на контролните пунктове, където животните почиват по време на пътуването,
- оборудването и превозните средства може да се нуждаят от адаптиране или подмяна. Например, камиони с една платформа не биха могли да се използват за износ за ЕС поради нови изисквания за височина,
- практиките може да се нуждаят от промяна, за да се удължи периодът на престой на животните на мястото на тръгване преди транспортиране.

За компетентните органи извън ЕС това би означавало:

- задължение да удостоверяват в официални здравни сертификати, че планове за пътуване на животни, изнасяни за ЕС, са поне еквивалентни на изискванията в Регламента,
- за дълги пътувания компетентният орган на мястото на тръгване трябва да прегледа дневника за пътуване преди тръгване и да го одобри в системата TRACES,
- да обучат персонал за оценка и сертифициране на планове за пътуване,
- да организират администрирането на удостоверения, които трябва да бъдат включени в официалните здравни сертификати, придружаващи животни, изнасяни за ЕС,

- да гарантират, че контролните пунктове в страни извън ЕС, където животните почиват по време на пътуването, отговарят на изискванията на Регламента и са сертифицирани и одобрени от Европейската комисия.

Изисквания за хуманно отношение към животните по време на транспорт

Приложение I към Регламента определя подробни изисквания за всички аспекти на хуманното отношение към животните по време на транспорт, както е обобщено в Таблица 1. Изискванията могат да варират в зависимост от вида.

Таблица 1. Резюме на някои изисквания в проекта на Регламент за хуманно отношение към животните по време на транспорт	
Относно	Предложени изисквания в проекта на Регламент
Минимална възраст за транспортиране	Телета на възраст <5 седмици и с тегло <50 кг няма да се считат за годни за транспортиране, освен ако пътуването е <100 км. Прасенца, агнета и ярета на възраст <3 седмици също няма да се считат за годни за транспортиране, освен ако пътуването им е <100 км.
Разрешение и регистриране на пътувания	Всички пътувания, превозващи животни, ще трябва да бъдат регистрирани в TRACES – платформата за цифрово сертифициране и управление на изискванията на SPS. Дългите пътувания (>9 часа) ще трябва да имат предварително разрешение, издадено от компетентен орган чрез TRACES. Освен това системата TRACES ще позволява записване на цифрови разрешения, сертификати за одобрение и компетентност, температурни прогнози и проследяване на пътни превозни средства. Морските плавателни съдове, превозващи животни, ще трябва да бъдат инспектирани и одобрени от компетентен орган. На всички плавателни съдове за добитък ще се изисква служител по хуманно отношение към животните.
Времената за пътуване	За животни, транспортирани за клане – максимално време за пътуване от 9 часа. Може обаче да бъде издадена дерогация, ако на това разстояние няма кланични съоръжения. За животни, транспортирани за други цели, животните могат да пътуват 21 часа, последвани от 24 часа почивка на контролен пункт, последвано от още 21 часа пътуване. За домашни птици, птиците ще бъдат ограничени до 12-часово пътуване (включително товарене и разтоварване) за клане, докато кокошките носачки ще имат максимално пътуване от 10 часа. За пилета на възраст <48 часа времето за пътуване ще бъде ограничено до 24 часа. За неотбити телета, агнета, ярета и прасенца времето за пътуване не може да надвишава 9 часа, освен ако не е налице подходяща система за хранене. Системата за хранене ще трябва да бъде одобрена от Комисията. Времето за пътуване с морски плавателни съдове няма да се отчита към общото време за пътуване. Комисията посочва, че това е така, защото животните, транспортирани по море, не са изложени на същия вид движение като животните, транспортирани по шосе или железопътен транспорт.
Карантинен период	Животните трябва да престоят 1 седмица (повече от 48 часа) на мястото на заминаване и 1 седмица на мястото на пристигане. Събирателните центрове не могат да се използват като място на пристигане (крайна дестинация).
Минимални площи	Предложенията ще доведат до увеличаване на пространството по време на транспортиране за всички видове. Минималното пространство ще се увеличи в зависимост от живото тегло на животното. Например, прасе с тегло 200 кг ще се нуждае от 0,92 м ² пространство по време на транспортиране, а говедо с тегло 150 кг - от 0,96 м ² .

	Освен това ще се изисква минимална вертикална височина, зависеща от височината на холката на най-високото транспортирано животно. За домашни птици ще трябва да се гарантира, че гребенът или главата не докосват тавана, когато птиците са в естествено положение.
Водни животни	Има специфични изисквания как да се борави с рибата, как да се товари и разтоварва; изисквания за количеството и качеството на водата, водене на записи. По-подробни изисквания, специфични за всеки вид се очаква да бъдат разписани в бъдеще, след научните съвети на ЕОБХ.
Температурни ограничения	Организаторите, отговорни за транспортирането на животни, ще трябва да записват прогнозираните температури на мястото на тръгване, местоназначението на пристигане и на граничните контролни пунктове. При ниски температури, ако се очаква температурата да бъде $<0^{\circ}\text{C}$, животните ще трябва да бъдат защитени от студен вятър. Ако прогнозата за температурата е $<-5^{\circ}\text{C}$, животните ще трябва да бъдат защитени от студен вятър и времето за пътуване не трябва да надвишава 9 часа. При по-високи температури, където се очаква температурата да бъде $25 - 30^{\circ}\text{C}$, времето за пътуване между 10:00 и 21:00 часа ще бъде ограничено до 9 часа. Ако се очаква температурите да надвишат 30°C, транспортирането на животни ще бъде разрешено само между 21:00 и 10:00 часа. Животните също ще изискват допълнителни 20% пространство. Предложени са специфични разпоредби за домашни птици. Когато температурите паднат до $<10^{\circ}\text{C}$, животните трябва да бъдат защитени от студен вятър. За кокошки носачки, транспортирането ще бъде забранено, ако температурата в превозното средство е $<15^{\circ}\text{C}$.
Проследимост и дигитализация	Камионите трябва да са оборудвани с позиционираща система и някои местоположения ще бъдат записвани. Всички записи за местоположенията трябва да бъдат пазени в системи съвместими с TRACES.
Мобилно приложение	Комисията ще разработи мобилно приложение, улесняващо записите и администрирането в рамките на 5 години от влизането в сила на Регламента.

Препоръчителни действия

Превозвачите и компетентните органи следва да оценят потенциалното въздействие на тези предложени изисквания върху съществуващите договорености за транспортиране на животни.

Въпреки че тези нови правила няма да се прилагат най-рано до 2028 г., превозвачите на животни трябва да започнат да преразглеждат съществуващите практики и да обмислят потенциални стратегии за ключови аспекти, които може да не са съвместими с предложените изисквания.

Позицията на България по новото предложение за Регламент:

ТЕКСТ НА РАМКОВАТА ПОЗИЦИЯ – утвърдена януари 2024 г.:

Република България приветства и принципно подкрепя предложението на Комисията за актуализиране на законодателството и хармонизиране на изискванията за хуманно отношение към животните по време на транспортиране.

Същевременно обаче имаме опасения, че новите изисквания ще натоварят финансово и технически бизнеса и превозвачите, предвид това, че площите за животни в транспортните средства се увеличават и адаптират според вида им, намалява като цяло времетраенето на транспортирането, а се повишава контролът на изискванията за износ на живи животни от ЕС. Така ще бъдат превозвани по-малък брой животни, което ще окаже влияние върху търговията с тях и ще доведе до евентуални затруднения, с период на адаптиране.

Считаме, че в предложението за Регламент не е напълно ясно как официалният контрол по новите правила ще се отрази на разходите на бизнес операторите, като тяхното изчисляване следва да бъде извършено с цел ясно планиране и готовност за прилагане на разпоредбите на Регламента. За да не се наруши конкурентоспособността и за да се запази жизнеспособността на европейските животновъди, в хода на преговорите Република България ще настоява за оптимални преходни периоди за безпроблемно адаптиране към новите условия. В тази връзка следва да се има предвид и необходимостта от обучение на официалните ветеринарни лекари за новите разпоредби на Регламента и тяхното прилагане.

Получени са вече реакции от браншови организации с изразени опасения за фалити на голяма част от българските производители, предвид предлаганите промени в продължителността на пътуването, транспорта на еднодневни пилета и на животни в контейнери.

Република България ще настоява за балансиран подход между въвежданите мерки и стандарти, и запазване на съществуването, устойчивостта и развитието на засегнатите сектори, с цел защита на животновъдния бранш и продоволствена осигуреност на населението.

От значение за страната ни са ясните и конкретни определения, а единните изисквания от предложението осигуряват високо ниво и качество на прилагане на правилата и изискванията. За нас е изключително важно въвеждането на текстове в проекта на Регламент по отношение на неотговарящите пратки с живи животни на ЕС с предназначение износ към трети страни (напр. Турция), свързани със здравните гаранции и изисквания.

ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО от Рамковата позиция на България по

Съществуваща българска нормативна база и съответно – необходимост от промени в българската нормативна база

Промени (изменения и допълнения) в Закона за ветеринарномедицинската дейност, Закона за защита на животните и подзаконовни нормативни актове в областта на транспорта и хуманното отношение към животните.

Очаквано отражение върху бизнеса и/или администрацията

Очаква се отражение върху бизнеса и администрацията, като увеличени разходи и повишена административна тежест. Предстоят консултации с всички заинтересовани страни.

Очаквано финансово въздействие, в т.ч. необходимост от осигуряване на допълнителни национални финансови ресурси за бъдещото прилагане на решението по въпроса

Увеличение на производствените разходи за бизнеса и евентуална необходимост от осигуряване на допълнителни национални ресурси за прилагане изискванията на Регламента.

Положителни очаквания от приемането на решението на Европейския съюз

С предложението за Регламент се очаква подобряване на правилата и осигуряване на по-високо ниво на защита на животните по време на транспортиране.

Приемането на новите изисквания ще даде възможност за цялостно подобрение на изискванията за хуманно отношение към животните по време на транспортирането им, завишени стандарти гарантиращи тяхното благосъстояние.

Въвеждането на конкретни текстове ще подобри функционирането на действащите сега разпоредби чрез по-обширен, по-ясен и по-конкретен регулаторен режим, както за операторите така и за компетентните органи в държавите членки, а за третите страни – чрез повишена прозрачност.

Отрицателни очаквания от приемането на решението на Европейския съюз

Увеличение на финансовите разходи за бизнеса и повишаване на административната тежест.

8. Хуманно отношение към кучета и котки – предложено законодателство (2023 г.)

(Снимка: <https://venturepet.co.nz/international-transport/>)

Новите правила с **Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета относно хуманното отношение към кучетата и котките и тяхната проследимост (COM/2023/769 final)**²¹ ще въведат единни стандарти на ЕС за хуманното отношение към кучетата и котките и проследимостта им.

За първи път ще има последователни **правила за развъждане, настаняване, боравене и размножаване в развъдници, зоомагазини и приюти**. Правилата ще засилят и съществуващите разпоредби за **борба с незаконния трафик и незаконното развъждане**.

Европейският парламент и Съветът преразглеждат тези две законодателни предложения.

На 3-и юни 2025 г. Комисията по земеделие и развитие на селските райони на Европейския парламент гласува „за“ предложения „Регламент относно хуманното отношение към кучетата и котките и тяхната проследимост“ с 35 срещу 2 гласа, одобрявайки законодателство, което за първи път в историята на правото на ЕС ще установи стандарти за хуманно отношение към животните за развъдчиците и продавачите на котки и кучета, ще задължи микрочипирането и регистрацията като част от процеса на продажба и ще засили регулациите за намаляване на рисковете от незаконен трафик.

Ключови постижения и продължаващи пропуски

Ключовите изменения на регламента включват съхраняване на номерата на микрочиповете на котки и кучета в **единна база данни на ЕС**. Членовете на Европейския парламент гласуваха също така за разширяване на правилата, за да обхванат не само вноса за търговски цели, но и **нетърговските движения**, което означава, че регламентът ще обхваща кучета и котки, които влизат в ЕС като нетърговски домашни любимци, но които по-късно могат да бъдат продавани в ЕС. Накрая, евродепутатите гласуваха и за **забрана на близкородственото развъждане, отделянето на кученца и котенца от майките им до поне осем седмици и развъждането на кучета или котки с екстремни характеристики** (като брахиоцефални, изпъкнали очи и прекомерни гънки, наред с други), като ги изключи от размножаване и от показване в изложби и състезания.

Повишените минимални стандарти за хуманно отношение бележат значителна промяна в **регулирането на развъдниците**, целяща ограничаване на злоупотребите и **премахване на нерегулираните (в задните дворове) развъдници и големите фабрики за кученца и котенца**. Въпреки това, като се има предвид, че само големи развъдници (над пет котила годишно) попадат в режима на одобрение, не е ясно дали това ще бъде достатъчно, за да се постигне желанийт ефект.

Измененията на евродепутатите обаче **не обхващат задължителната идентификация и регистрация на всички котки и кучета преди продажбата им** и продължават да позволяват множество изключения от тези правила, например за собствениците на селскостопански кучета.

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=COM%3A2023%3A769%3AFIN>

Много европейски природозащитни организации, обединени в Еврогрупата за животни²², приветстват този регламент като историческа стъпка за защитата на котките и кучетата в ЕС, крайгъглен камък, за който работят от десетилетия. Той осигурява солидна основа за справяне с безскрупулното развъждане, търговия и продажби на кучета и котки в ЕС.

Европейския институт за право и политика за животните също приветства, че това законодателство признава връзката човек-животно, уникалността на животинския свят и специфичните за вида нужди на домашните любимци. Досега законодателството на ЕС разглеждаше домашните любимци само като преносители на болести в регламентите за здравеопазване на животните или като стоки в законодателството за транспорт, а не като съзнателни същества, чието съществуване носи етичен компонент.

Въпреки това Еврогрупата за животни и Европейския институт за право и политика за животните, и други природозащитни организации, споделят позицията, че **правилата все още не отговарят напълно на стандартите, а именно (1) задължителна идентификация и регистрация на всички котки и кучета, преди да бъдат продадени; и (2) правилата, които да се прилагат за всички котки и кучета, без изключения.**

Тревожно е според тях е, че част от това законодателство **няма да се прилага за ловни кучета, кучета пазачи на добитък и кучета и котки в селскостопански ферми**, което води до приблизително 18 милиона котки и 2 милиона кучета, останали без адекватна защита и не гарантира, че кучетата и котките, собственост на фермери и „малки“ развъдчици, имат същите условия на живот като другите животни. Подобно изключение не само пренебрегва присъщата необходимост от защита на тези животни, съзнателни същества, неразлични от тези, обхванати от правилата, но и поставя допълнителна тежест върху публичните финанси и гражданите, изострайки предизвикателствата пред управлението на популациите. Освен това няма да се гарантира пълноценно проследяването на животните и продавачите при онлайн продажбите, основният път, по който животните се продават незаконно днес и в одобрения текст правилата не се прилагат за частни собственици на кучета и котки, които пускат котило на пазара порядко от всеки 18 месеца. Еврогрупата за животни смята за разочароващо, че институциите на ЕС не успяха да използват тази възможност да дадат тласък на законодателството за други видове, отглеждани като домашни любимци, чиито уникални нужди също трябва да бъдат защитени.

Европейския институт за право и политика за животните смята, че е задължително микрочипирането и регистрацията на всички котки и кучета в целия Съюз, докато новият регламент призовава за задължителна регистрация само на котки и кучета, които се продават от търговски развъдчици и продавачи, включително онлайн продажби. Също така националните бази данни за регистрирани котки и кучета следва да бъдат оперативно съвместими, което да гарантира тяхната ефективност при преследването на трафикантите, но и при намирането на домашен любимец, изгубен в държава, различна от тази, в която е регистриран. И накрая, ЕС трябва да наложи минимални наказателни санкции за тези, които нарушават тези критични стандарти за хуманно отношение към животните, изпращайки силно послание, че жестокостта към животните няма да бъде толерирана.²³

Новите правила ще бъдат публикувани в Официален вестник през 2026 г. и вероятно ще започнат да се прилагат две години по-късно, като някои разпоредби ще имат преходни периоди.

22

23 <https://animallaweurope.org/agri-committee-votes-on-first-ever-eu-rules-on-welfare-of-dogs-and-cats/>

9. Дебатът в обществото и притесненията на бизнеса в очакване на новото законодателство за хуманно отношение към животните на ЕК

Притесненията на фермерите

Отговорите от проведените дотук обществени консултации разкриват безпокойство сред фермерите, както и необясними регулаторни несъответствия в рамките на ЕС.

Хуманно отношение срещу здраве

Освобождаването на животните от клетки може да е емоционална нужда, но не е непременно в най-добрия интерес на животните, твърдят много фермери.

Германската асоциация на животновъдите (ADT – Arbeitsgemeinschaft Deutscher Tierzüchter) предупреждава, че новите правила за хуманно отношение към животните могат да навредят на здравето на животните. Примерите включват купирането на опашките на прасетата, за да се предотвратят наранявания от ухапване, и ограничаване на движенията (затварянето/изолирането), за да се ограничи излагането на патогени, като по този начин се защитава развитието на имунната система на младите животни. Тези практики се основават на опита на фермерите и се изискват научни прегледи, за да се оспорят.

Клетките и ограничаване на движението също се считат за необходими:

- За да се защитят свинете майки около опрасването и да се предотврати смачкването на прасенцата,
- За да се позволи индивидуално развъждане за изследователски цели, което в противен случай може да се премести в съоръжения извън ЕС.

Освен това фермерите подчертават, че всяка промяна трябва да включва преходен период от 10 – 15 години, а не пет.

Икономическа устойчивост

Икономическата устойчивост е централен проблем. ADT настоява, че реформите трябва да бъдат подкрепени от многосекторни научни доказателства, отвъд становищата на EFSA, **тъй като EFSA не оценява екологичните, икономическите или социалните въздействия.**

Bauernbund, най-голямата селскостопанска организация във Фландрия и немскоезичната Белгия, се противопоставя на по-строги задължителни стандарти без план за компенсиране на фермерите за увеличените разходи или възстановяване на разходите за тези, които вече са направили частни инвестиции. Потребителите също трябва да бъдат подкрепени, за да се справят с неизбежното увеличение на цените поради по-ниското предлагане на месо.

Според Сора-Согеса – Съюза на фермерите и земеделските кооперации в ЕС, преоборудването на ферма може да струва 40 - 60 евро на кокошка. Без държавна помощ (данъчни облекчения и финансиране по ОСП) малките ферми рискуват да фалират. След Съобщението на Европейската комисия относно европейската гражданска инициатива „Край на ерата на клетките“, Сора и Согеса направиха оценка на въздействието, за да се добие ясна картина за социално-икономическите и последиците за околната среда от забраната на клетките в секторите на свинете и кокошките носачки (месо и яйца) въз основа на елементите, отразени в съобщението на Комисията. Основните изводи в направената оценка на въздействието са следните:

„Въздействие на забраната на клетките за опрасване (родилните боксове) върху производството в свинефермите в ЕС-27 (Сора-Согеса)“

Свиневъдството ще бъде най-засегнатият сектор според проучването. При всички сценарии забраната на родилните боксове ще доведе до:

(1) **значителни инвестиции,**

(2) влошаване на производствената ефективност и,

(3) както показват резултатите от модела, намаляване на популацията от свине майки в ЕС-27 и производството на прасенца.

Производството намалява с 23,6% спрямо базовото ниво на модела CAPRI, когато от фермерите се изисква да преминат незабавно към производство без родилни боксове (Сценарий А).

Удължаването на срока за преход с 10 години (Сценарий В) или с 20 години (Сценарий С) значително забавя това негативно развитие, което води до спад между 8,4-0,5%.

Преходът към системи за свободно опрасване ще изисква значителни инвестиции в нови боксове и реконструкция на съществуващи сгради. В зависимост от това какво решават фермерите, инвестиционните разходи може да варират от около 2,1 до 3,5 милиарда евро (на базата на цените от 2021 г.) в различните сценарии.

Въздействие на забраната за обогатени клетки върху производството на яйца в ЕС-27 (Сора-Cogesa)

Забраната за обогатени клетки ще изисква **значителни инвестиции** и в сектора на яйцата, което потенциално ще доведе до намалено производство на яйца в ЕС. **Смята се, че стадото кокошки носачки попада в диапазона от 330 милиона до 379 милиона след пълния преход.** Преди преходът да завърши, производството на яйца вероятно ще намалее поради намаляването на броя на кокошките носачки. Производството ще бъде повлияно и от леко очаквано намаление на добива на яйца от кокошка носачка.

Общата стойност на необходимите инвестиции, изразена по подобен начин в цените за 2021 г., също ще зависи от това дали фермерите решат да се откажат или да продължат с производството в бъдеще. Очаква се ЕС-27 да изисква инвестиции на обща стойност поне 3,2 милиарда евро.

Цялостно въздействие върху ЕС-27 (Сора-Cogesa)

Сериозно въздействие върху нетния търговски баланс на ЕС-27 при всички сценарии

Спадът в производството в сектора на свиневъдството и в по-малка степен в птицевъдството има въздействие върху търговския баланс на ЕС: В повечето случаи търсенето на вътрешния пазар не намалява пропорционално на спада в производството, водещ до много силно увеличение на вноса, особено на свинско месо при всички сценарии (между 1086% и 43,7%), но също и на яйца (между 18% и 5%).

Обратно, износьт на ЕС-27 намалява рязко за свинско месо и яйца. **И в трите сценария търговският баланс на ЕС-27 ще бъде в дефицит в тези ключови видове животновъдство до 2045 г.**

Със Становището на Сора – Cogesa за Оценка на въздействието от постепенното премахване на клетките в секторите на свинете и кокошките носачки в ЕС от 31/05/2023 г. можете да се запознаете подробно в материала на ЦОРХВ: <https://short.bg/l/191fv>

Заплахата от пазарите извън ЕС

Намерението на Комисията да разшири новите стандарти за хуманно отношение към вноса на храни извън ЕС се счита за очевидно; въпреки това, няколко коментара от консултацията подчертават трудностите при осигуряване на спазването на закона.

Представителите на фермерите в ЕС се опасяват от стратегическо делокализиране на производството и смущения на световния пазар поради масовия внос на евтино месо от трети страни. Например, големи животновъдни стопанства биха могли да се преместят в Украйна. Да се разчита на потребителската етика е наивно. Освен в добри случаи като Франция,

произходът на месото, сервирано в ресторантите и в целия канал Ногеса (хотели, кетъринг и др.), е неизвестен и много често е подчинен на логиката на минимални разходи и максимална печалба.

Националният съвет по птицевъдство на Полша посочва, че преди реформата настоява за:

- Налагане на идентични правила за всички животни и продукти, включително внос, обхващащи всички етапи: отглеждане, преработка, клане;
- Включване на тези правила в търговски споразумения с партньори извън ЕС, като се организират прозрачни механизми за прилагане;
- Разширяване на задължителното етикетиране на произхода за преработени месни продукти и ястия, сервирани в ресторанти, така че потребителите да могат да правят информиран избор.

Европа на две скорости по отношение на хуманното отношение към животните

Друг общ проблем, повдигнат от фермерите, е неравномерното прилагане на правилата за хуманно отношение към животните в целия ЕС. В Германия инспекторите по хуманно отношение към животните се фокусират върху превенцията, образованието и консултирането. Те са известни като „политическият глас на животните, различни от човека“. Не е изненадващо тогава, че германската група Heidemark, водещият европейски развъдчик на пуйки, призовава за правна хармонизация в целия ЕС, преди да въведе нови обвързващи правила. Германската птицевъдна индустрия отдавна води кампания за единни, обвързващи правила на ЕС за отглеждане на пуйки. Освен това прилагането на Директива 2007/43/ЕО относно бройлерите, особено по отношение на максималната гъстота на отглеждане, често е непоследователно и варира значително в различните държави членки, като по този начин нарушава конкуренцията.

Мониторинг на хуманното отношение към животните във фермите в ЕС

Предложеният план за системата за мониторинг получи ограничена подкрепа от фермерите. Някои държави членки обаче вече са напреднали. В Германия от 2014 г. събирането и оценяването на показатели за хуманно отношение към животните е законово задължително съгласно германския Закон за хуманно отношение към животните. Данните се съхраняват в частна централна база данни, системата proQS (Qualität und Sicherheit GmbH), която предлага обратна връзка и насоки на фермерите в сътрудничество с техните ветеринарни лекари.

Във Франция приложението EBENE, разработено в сътрудничество с Техническият институт по птицевъдство (ITAVI), вече се използва. Достъпен чрез смартфон, този дигитален инструмент помага на птицевъдите анонимно да оценяват хуманното отношение към животните си в четири области: хранене, околна среда, здраве и поведение.

Такива системи за мониторинг в момента се предлагат като стандартни модели за приемане в целия ЕС, със силно предпочитание към анонимното събиране на данни.

Изискванията на гражданското общество

Според проучването на Евробарометър от 2023 г. европейските потребители подкрепят подобряването на хуманното отношение към животните във фермите, включително:

- Силна подкрепа за забрана на клетките (особено сред младите и градските потребители);

- Готовност за плащане на повече за продукти от свободно отглеждане (въпреки че не всеки може да си го позволи);
- Критика на двойните стандарти при вноса;
- Призови за ясно етикетирание (напр. „отглеждани в клетки“ срещу „отглеждани на свобода“).

Позицията на активисти за хуманно отношение към животните и опазване на околната среда

НПО²⁴, застъпващи се за правата на животните и опазване на околната среда, изразиха своите критики, като изложиха няколко силни искания:

- Забрана на клетките (за кокошки носачки, свине майки, зайци, телета) и преминаване към системи за свободно отглеждане;
- Намалена гъстота на отглеждане в интензивните ферми, осигуряване на повече пространство на животно;
- Подобряване на условията за транспорт (по-строги ограничения за продължителността; забрана за износ на живи животни извън ЕС). Заслужава да се отбележи размисълът на Филип Лимбери, главен изпълнителен директор на Compassion in World Farming (CIWF), с красноречиво заглавие „Сто години от изобретяването на хладилника. И така, защо животните все още се изнасят живи?“.
- Забрана на клането без зашеметяване, както вече беше въведено във Фландрия и потвърдено от Съда на ЕС през 2020 г.
- По-строги стандарти за хуманно отношение към бройлерите, включително намаляване на бързо растящите породи.
- По-голямо внимание към хуманното отношение към рибите в аквакултурите, където стандартите все още варират значително (напр. за ципура, лаврак и сьомга).
- По-ефективен контрол и по-строги санкции за неспазване.

Освен това някои неправителствени организации се застъпват за преминаване към по-растителни диети, като по този начин се намалява консумацията на месо.

10. Мнението на фермерите в България

В периода февруари – април 2024 г. Центърът за оценка на риска по хранителната верига (ЦОРХВ)²⁵ проведе анкетно проучване в България на тема „Изследване на нагласите на фермерите в България относно последиците от премахване на клетките в животновъдството“.

Целта на проведеното проучване е да се изследват нагласите на засегнатите страни във връзка с новите научни становища на ЕОБХ за премахване на клетките в животновъдството, предвиждащи пълна забрана на използването на системи от клетки – как биха възприели законодателните промени и по какъв начин, според тях тези промени биха се отразили върху секторите, в които работят – птицевъдство, свиневъдство и говедовъдство.

Проучването е насочено към следната целева група – фермери, собственици, които се занимават с птицевъдство, свиневъдство, говедовъдство и зайцевъдство.

²⁴ НПО – неправителствени организации

²⁵ В изпълнение на задълженията съгласно чл. 15, ал. 2 и 7 от Устройствения правилник на Центъра за оценка на риска по хранителната верига (ЦОРХВ)

Подборът на респондентите е извършен съобразно следните критерии:

- Фермери, собственици на ферми, отглеждащи някои от следните групи животни: кокошки носачки, свине, телета, говеда, зайци;
- Наличие на електронен адрес, до който да бъде изпратен линк към въпросника.

В Анкетното проучване се включиха общо **83 респонденти** от около 200 потенциални участници. Респондентите получиха достъп до въпросник чрез линк, който им беше предоставен по електронната поща.

Основни констатации от Анкетното проучване:

В случай, че се наложат законодателни ограничения относно клетъчното отглеждане на животни, една трета от фермерите, участвали в проучването, заявяват, че не биха продължили да отглеждат животни, 38% биха продължили дори и при евентуални нормативни рестрикции, а 28% не могат да преценят.

Непредвидимите инвестиции, които ще следва да се извършат няма да са във възможностите на голяма част от дребните стопани и ще доведат до множество фалити в сектора.

Една трета от анкетираните фермери предвиждат фалит за своята ферма. Като най-вероятни промени определят:

- смяната на оборудване (57%)
- намаляване на броя на отглежданите животни (57%)
- закупуване на нови площи/сгради (39%)
- намаляване на числеността на персонала (23%)
- няма да настъпят промени (8%).

Процесът за преоборудване и реорганизация на производството би отнел много време и финансови средства. Според респондентите периодът следва да бъде удължен и да има подпомагане от страна на ЕС и България.

Същевременно **gratisният период** за замяна на съществуващите уголемени клетъчни системи, според участниците в проучването, трябва да бъде минимум 5 години. За повече от половината анкетирани (57%) за реорганизация на процеса на работа ще е необходим период от 5 години, според 24% – между 5 и 10 години, а за 19% дори и повече от 10 години.

Оборудването на уголемените клетъчни системи има реално експлоатационен живот около 20 години, а много от птицевъдните стопанства, преоборудвани през 2012 г. при замяната на неуголемените клетки към момента отново ще трябва да се реконструират, без да е изтекъл срокът на експлоатация на настоящето оборудване.

Почти всички фермери, участвали в проучването (94%) ще разчитат на финансова помощ от държавата за реорганизация на работния процес.

По-голямата част от участниците в проучването (71%) считат, че изискванията в становищата на ЕОБХ за хуманно отношение към животните няма да доведат до подобряване на благосъстоянието/продуктивността на отглежданите животни, а напротив ще доведат до:

- нерентабилно производство,
- не е предвидимо дали продукцията ще може да се продаде при новата себестойност,
- поголовието ще намалее 2 или 3 пъти и ще има сериозен глад за яйца в цяла Европа и ще се наложи да внасяме от 3-ти страни, които не изпълняват разпоредбите за хуманно отношение на животните,
- повече болести по птиците, по-висока смъртност и загуби, лош микроклимат, мръсни яйца, задушени птици, травми от канибализъм и кълване една друга, по-висок разход на фураж,

- замърсяване на продукцията – птиците живеят върху своите изпражнения, там снасят и част от яйцата, над 10% от яйцата са извън гнездата, което ги прави опасни за човешкото здраве, защото са в контакт с бактериите от фекалиите на птиците,
- негативно отражение дори върху здравето на населението от замърсената продукция яйца,
- колибактерии, вредни газове в помещенията,
- невъзможност да се осигури работна ръка за подово отглеждане,
- влошаване на показателите (продуктивни) и благосъстоянието на птиците,
- ще увеличи разхода на фураж, ще понижи производствените показатели,
- ще намали драстично капацитета и ще увеличи себестойността,
- разхищение на природен ресурс – разпиляването на фураж при подово отглеждане на носачки е над 20%,
- премахването на клетките ще повлияе негативно на климата,
- ще трябва да бъдат рециклирани хиляди тонове желязо и пластмаса от изхвърленото оборудване и вреда върху околната среда от производството на нови количества желязо, пластмаси, цветни метали и т.н.,
- разходите при подово отглеждане на кокошки носачки ще направят неконкурентно способни фермерите,
- увеличаване на смъртността от затискане на малките прасета бозайници.

Според 11% от фермерите, обаче тези изисквания биха подобрили благосъстоянието/продуктивността и посочват конкретно в каква насока – по-висока продуктивност и подобряване на физиологичното състояние на животните.

Според две трети от анкетираните фермери изискванията в становищата на ЕОБХ за хуманно отношение към животните ще навредят на производствената активност в техните ферми, според една четвърт – няма да повлияят, а според 10% от фермерите –ще подобрят производствената активност във фермите им.

Сред анкетираните има и такива мнения, които определят забраната за клетките като „безсмислени експерименти, целящи ограничаване“, „поредната грешка в птицевъдството“, „пълна глупост“, „абсолютно неадекватни“, „въвеждането на поредните "АБСУРДИ“, „финансовите аспекти граничат с лудост“, „представя се като хуманно – всъщност е лобизъм и политика“, „безсмислен процес, връщане на птицевъдството години назад“.

Много от споделените **основни опасения са**, че не е осмислено дали европейските и особено българските птицевъди **ще бъдат конкурентно способни след забраната на клетките** - оборудването с волиери е доста по-скъпо като цена за едно кокоше място, ще изисква повече храна за птиците, ще оскъпи значително продуктите и пазарната им цена, ще доведе до значителен (на половина) спад в обема на животинската продукция, което от своя страна ще доведе до икономическа нерентабилност, още по-голяма нестабилност в пазара, много малки производители ще фалират или ще бъдат принудени да продават яйца без документи. Това, освен до икономически последици, би довело и до намаляване на потреблението на основни храни, които ще се заместят от синтетични и имитиращи продукти. Високите цени биха довели до рязко намаляване на потреблението. Тогава единствената алтернатива би била внос на продукти от трети страни. Операторите ще бъдат принудени да инвестират и в оборудване за подрастващите кокошки носачки, в т.нар. „волиери за подрастващи“.

Въздействието на решение от фундаментално значение трябва да се преценява с оглед на всички въздействия – икономически, социални, екологични и финансови. Безспорно опазването на климата на планетата е основен приоритет, но премахването на клетките би повлияло негативно на климата. Смяната на технологията, освен до икономически последици, би довела до намаляване на потреблението на основни храни, които ще се заместят от синтетични и имитиращи продукти. Може да се наложи да се съборят съществуващи модерни

ферми и на тяхно място да се изградят нови без никакви гаранции, че това ще е последният път когато се прави това.

Пълното премахване на клетките при отглеждането на **кокошки носачки** би могло да се осъществи за период не по-малък от 7 години, в най-добрия случай, при наличието на държавно или европейско финансиране на минимум 50% от стойността на всички разходи – в това число разходи по демонтаж на оборудването, разходи за проектиране, изграждане на нови сгради, закупуване и монтаж на ново волиерно оборудване за подрастващи кокошки носачки и за кокошки носачки.

Целият Анализ на данните от анкетно проучване „Изследване на нагласите на фермерите в България относно последиците от премахване на клетките в животновъдството“ можете да прочетете на следния линк: <https://short.bg/l/192le>

10. Използвана литература:

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Gortázar Schmidt C, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Roberts HC, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Edwards S, Ivanova S, Leeb C, Wechsler B, Fabris C, Lima E, Mosbach-Schulz O, Van der Stede Y, Vitali M and Spoolder H, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of pigs on farm**. EFSA Journal 2022;20(8):7421, 319 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7421>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Gortázar Schmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, Miranda de La Lama GC, Nanni Costa L, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of small ruminants during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7404, 101 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7404>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Gortázar Schmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, Miranda de La Lama GC, Nanni Costa L, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of equidae during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7444, 113 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7444>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Gortázar Schmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, de La Lama GCM, Costa LN, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Welfare of cattle during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7442, 121 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7442>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Gortázar Schmidt C, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Earley B, Edwards S, Faucitano L, Marti S, Miranda de La Lama GC, Nanni Costa L, Thomsen PT, Ashe S, Mur L, Van der Stede Y and Herskin M, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of pigs during transport**. EFSA Journal 2022;20(9):7445, 108 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7445>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Gortázar Schmidt C, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Viltrop

A, Winckler C, Mitchell M, James Vinco L, Voslarova E, Candiani D, Mosbach-Schulz O, Van derStede Y and Velarde A, 2022. **Scientific Opinion on the welfare of domestic birds and rabbits transported in containers.** EFSA Journal 2022;20(9):7441, 188 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2022.7441>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Animal Welfare), NielsenSS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, GortázarSchmidt C, Herskin M, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Estevez I, Guinebretière M, Rodenburg B, Schrader L, Tiemann I, VanNiekerk T, Ardizzone M, Ashe S, Hempen M, Mosbach-Schulz O, Gimeno Rojo C, Van der Stede Y, VitaliM and Michel V, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of laying hens on farm.** EFSA Journal 2023;21(2):7789, 188 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2023.7789>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Animal Welfare), NielsenSS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Schmidt CG, Herskin M, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Winckler C, Tiemann I, de Jong I, Gebhardt-Henrich SG, Keeling L, Riber AB, Ashe S, Candiani D, García Matas R, Hempen M, Mosbach-Schulz O, Rojo Gimeno C, Van der Stede Y, Vitali M, Bailly-Caumette E and Michel V, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of broilers on farm.** EFSA Journal 2023;21(2):7788, 236 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2023.7788>

EFSA AHAW Panel (EOBX Panel on Animal Health and Animal Welfare), NielsenSS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Schmidt CG, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Jensen MB, Waiblinger S, Candiani D, Lima E, Mosbach-Schulz O, Van der Stede Y, Vitali M and Winckler C, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of calves.** EFSA Journal 2023;21(3):7896, 197 pp. <https://doi.org/10.2903/j.EFSA.2023.7896>

EFSA AHAW Panel (EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare), NielsenSS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Schmidt CG, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, De Boyer des Roches A, Jensen MB, Mee J, Green M, Thulke H-H, Bailly-Caumette E, Candiani D, Lima E, Van der Stede Y and Winckler C, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of dairy cows.** EFSA Journal 2023;21(5):7993, 177 pp. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2023.7993>
<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2023.7993>

EFSA AHAW Panel (EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare), NielsenSS, Alvarez J, Bicout DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Schmidt CG, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Roberts HC, Spoolder H, Stahl K, Viltrop A, Winckler C, Berg C, Edwards S, Knierim U, Riber A, Salamon A, Tiemann I, Fabris C, Manakidou A, Mosbach-Schulz O, Van der Stede Y, Vitali M and Velarde A, 2023. **Scientific Opinion on the welfare of ducks, geese and quail on farm.** EFSA Journal 2023;21(5):7992, 157 pp. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2023.7992>
<https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.2903/j.efsa.2023.7992#support-informationsection>

On-farm animal welfare: Review of EU laws; AGRINFO; 27 Jun 2025, Revised on 26 Sep 2025; <https://agrinfo.eu/book-of-reports/on-farm-animal-welfare-review-of-eu-laws/>

Animal welfare: the EU relaunches the long-awaited reform process; by Marta Strinati - July 23, 2025; Cover art copyright © 2025 Dario Dongo (AI-assisted creation); <https://www.foodtimes.eu/planet/animal-welfare-eu-reform/>

AGRI Committee votes on first-ever EU rules on welfare of dogs and cats; Policy news June 4th, 2025; European Institute for Animal Law & Policy; <https://animallaweurope.org/agri-committee-votes-on-first-ever-eu-rules-on-welfare-of-dogs-and-cats/>

Cats and dogs to receive improved protection as EU agrees on first regulation; 26 November 2025; Reineke Hameleers, CEO, Eurogroup for Animals; Press Release;

<https://www.eurogroupforanimals.org/news/cats-and-dogs-receive-improved-protection-eu-agrees-first-regulation>

European Parliament; Revision of EU legislation on animal welfare: Protection of animals during transport; <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-european-green-deal/file-revision-of-eu-legislation-on-animal-welfare>

European Commission; Protecting animals during transport; https://food.ec.europa.eu/animals/animal-welfare/animal-welfare-during-transport_en

Европейски парламент; Евродепутатите предлагат по-строги правила на ЕС за хуманно отношение към кучета и котки; Съобщение за пресата Пленарна сесия AGRI 19-06-2025 - 13:42; <https://www.europarl.europa.eu/news/bg/press-room/20250616IPR28963/ep-predlagha-po-stroghi-pravila-na-es-za-khumanno-otnoshenie-km-kucheta-i-kotki>

Animal transport talks hit wall in Parliament – again, Rift between Green and EPP co-rapporteurs puts EU animal welfare reform back in question; Agrifood; Sofia Sanchez Manzanaro; Euractiv; <https://www.euractiv.com/news/animal-transport-talks-hit-wall-in-parliament-again/#:~:text=The%20proposed%20rules%20would%20limit,peripheral%20and%20southern%20European%20countries.>

Съветът и Парламентът постигат предварително споразумение за подобряване на хуманното отношение към котките и кучетата и на тяхната проследимост в Европа; <https://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2025/11/25/council-and-parliament-reach-a-provisional-deal-to-improve-the-welfare-and-traceability-of-cats-and-dogs-across-europe/>

Други научни становища и актуална информация от областта на здравето, хуманното отношение и благосъстоянието на животните, антимикробната резистентност, както и оценка на риска по цялата хранителна верига може да намерите на сайта на Центъра за оценка на риска по хранителната верига:

<http://corhv.government.bg/>

<http://corhv.government.bg/?cat=27>

<http://corhv.government.bg/?cat=71>

Изготвил:

Д-р Мадлен Василева

08.12.2025 г.

Център за оценка на риска по хранителната верига